

ÉRETTSÉGI VIZSGA • 2021. május 3.

**MAGYAR NYELV
ÉS IRODALOM**

**KÖZÉPSZINTŰ
ÍRÁSBELI VIZSGA**

**JAVÍTÁSI-ÉRTÉKELÉSI
ÚTMUTATÓ**

EMBERI ERŐFORRÁSOK MINISZTERIUMA

A szövegértési feladatok megoldásának értékelése, pontozása

- A válaszokra csak a javítási-értékelési útmutatóban megadott pontszámok, illetve rész-pontszámok adhatók. Fél pont nem adható.
- A hiányzó válasz minden esetben 0 pont.
- Az értékelő tanár a dolgozatban jelölje és pontozza a helyesírási hibákat, és a pontszámot adja hozzá a szövegalkotási feladat helyesírási pontszámaihoz. A helyesírási hibák pontozásához a mellékletben közöltek az irányadók.
- A javító tanár csak az útmutatóval lényegében egyező tartalmú választ értékelheti pontokkal. A megfogalmazás természetesen eltérhet a javítási útmutatótól. Több helyes válasz esetében a lehetőségeket / jel különíti el egymástól.
- Amennyiben a vizsgázó a feladatban előírtnál több választ ír, akkor az első (megadott számú) megoldást kell figyelembe venni.
- A pontozásban figyelembe kell venni a felelet megfogalmazását is, amennyiben ezt az útmutató előírja.

Olvassa el figyelmesen az alábbi szöveget, majd válaszoljon a kérdésekre!

Az egyes feladatok végén zárójelben adjuk meg a megoldást segítő szövegrészlet számát.

Adamikné Jászó Anna: Miért voltak nagyok 1848 szónokai?

(1) Manapság sokat írnak-beszélnék arról, hogy kettészakadt a nemzet, sőt azt is halljuk, nincs is már nemzet, csak nép, melynek jó volna minél előbb nemzetté formálódnia. 1848-ban megvalósult a nemzeti egység (úgy tűnik, ilyen pillanatok egyszer adódnak egy évszázadban, ilyen volt 1956 is); az emberek egyet gondoltak, egyet éreztek: függetlenné kell válni, és meg kell valósítani a demokratikus államformát. „Haza és haladás”, „szabadság és tulajdon” – ezt kívánta a magyar nemzet.

(2) A nemzeti egységről Jókai írt a leghitelesebben *A kőszívű ember fiai* eposzregénye *Egy nemzeti hadsereg* című fejezetében: „A földműves elhagyta ekéjét, a tanuló elhagyta iskoláit, a családapa boldog tűzhelyét, és ment a zászlók alá.” És ment a zászlók alá a gyermek és az aggastyán, az úri család gyermeke és a parasztfiú, az ügyvéd és a földesúr, a szerzetes és a költő. „Mindenki testvér volt egy trikolor alatt.” A lelkesedéshez pénz kellett, az is termett: „És volt pénz elég. És aztán a pénzügyminiszternek nem volt egy jó kabátja. A hadügyminiszter krajcáros szivart szítt, többre nem telt. S a fő hadi intendáns mindennap más ismerőséhez ment ebédre, hogy arra se költse az ország pénzét.” Lélekcsereelő idők jártak, s minden kardviselő mögött ott volt egy édesanya, egy Baradlayné – vagy maga a nemzet?

(3) Az embereket fűtötte a tettvágy, az üres szónoklattal nem lehetett hatni, csak tetteire buzdító, magvas beszéddel. Ez is kiderül Jókai írásaiból, az *Emléksorok 1848–49-ből* című könyvéből.

(4) A nagy nap, március 15-e szónoklatai bravúros rögtönzések. A retorika azt tanítja, hogy a cél a rögtönzés, a rögtönzésben lehet lemérni a szónok felkészültségét és tehetségét. A márciusi ifjak mindegyike – Irinyi, Degré, Egressy – zseniális szónok volt, ám közülük is kiemelkedik a nap szónokhőse, Jókai. Az „orvosifjúság” előtt elmondott rövid beszéde retorikai remekelés, feszes érvelés, lendületes stílus jellemzi (Mikszáth közli a *Jókai Mór élete és kora* első kötetében):

(5) „Testvéreim, a pillanat, melyet élünk, komolyabb teendőkre szólít fel bennünket. Európa minden népe halad és boldogul, haladnunk és boldogulni kell nekünk is. Legyen béke, szabadság és egyetértés! Követeljük jogainkat, melyeket tőlünk eddig elvontak, s kívánjuk, hogy legyenek azok közösek, mindenkivel.”

(6) Kétmondatos remekelés, amit Jókai a nyomda előtt álló, a *Nemzeti dal* megjelenését váró embereknek mond: „Le az esernyőkkel! Hogy állunk maholnap esetleg golyók elé, ha az esőcseppek is terhünkre vannak?” Az emberek – diákok, pesti polgárok, vidéki vásárosok – egyetértének, elszántak.

(7) Milyen szónok volt Petőfi? Költeményei közül sok a retorikai szabályok szerint megírt szónoklat, a *Nemzeti daltól* a harci versekig. A kiskunokhoz intézett választási beszédén tanítjuk ma is a szónoklat szerkezetét.

(8) A nagy, sorsfordító, történelemformáló beszédek élén Kossuth szónoklata áll, melyet az országgyűlésben mondott 1848. július 11-én a haderő megajánlása ügyében. Ez a beszéd *Retorika* tankönyvünkben 13 sűrű oldal, tele adattal, s mindezt papír nélkül mondta el Kossuth. A beszéd tele van

tényekkel, s ez indokolt: most szakembereket – képviselőket – kellett meggyőzni. Mégis követhető, mert egyszerű, világos szerkezetű. Egy lendületes bevezetés után közli a tételt: „Uraim, a haza veszélyben van!” Ezért kötelessége „a haza állapotának némi rajzát előterjeszteni”. Az ismertetés menete: a horvát helyzet, a szerb lázadás, az al-dunai tartományok állapota, a bosnyákországi szélek, végül a legsúlyosabb probléma: viszonyunk Ausztriához. A külföldtől pedig nem várhatunk segítséget. A konklúzió: „Én, uraim! Ezennel egy nagyszerű határozatra hívom fel önöket” – mondja Kossuth, s kéri a 200 000 katona s az ehhez szükséges pénz megszavazását. Ekkor Nyáry Pál felugrik, s kiáltja: Megadjuk! S az országgyűlés egy emberként határoz. Ekkor mondja el Kossuth a híres befejezést, amely ismét rögtönzés: „Ezt akartam kérni, de önök fölállottak; s én – leborulok e nemzet nagysága előtt! Csak azt mondom: annyi energiát a kivitelben, mint amennyi hazafiúságot tapasztaltam a megajánlásban, s Magyarországot a poklok kapui sem fogják megdönteni! (Szünni nem akaró lelkesedés, helyeslés és éljenzés.)”

(9) Így kezdődött a szabadságharc. S a szónokok – gondoljunk Kossuth híres toborzó beszédeire – mindenütt lelkesítettek, közöttük Laky Demeter, az ékesen szóló premontrei szerzetes és Löw Lipót, a későbbi szegedi főrabbi. Idézzünk táborigimnáziumi beszédéből: „Áldd meg drága hazánkat. Oltalmazd meg épségét, békéjét és dicsőségét. Engedd, hogy angyalaid, a szabadság, az egyenlőség és a testvéri szeretet hintsék le égi csíráikat minden helységbe, minden házba, minden szívbe.”

(10) Miért is termett ennyi jó szónok? A nagy Idő szülte őket? Mondják, hogy a költő születik, a szónok pedig lesz. A szónoknak tanulnia (is) kell. A reformkor és a forradalom szónokai hatalmas műveltségű emberek voltak. [...] Tudtak latinul, ismerték és olvasták az antik retorikákat, elsősorban Cicero és Quintilianus műveit. Az antikvitásból egy olyan kultúrát szívtak magukba, mely fontosnak tartotta a haza szeretetét és a nyelv művelését. [...] Tanulmányozták a korabeli külföldi szónokokat és a retorikai szakirodalmat. Ismerték például a skót Hugh Blair világhírű retorikáját, melyet Kis János 1838-ban magyarra fordított. Szalay László 484 oldalas műve, a *Státusférfiak és szónokok könyve* 1847-ben jelent meg, híres külföldi parlamenti és perbeszédekkel. [...]

(11) A reformkori gimnáziumokban szónoki gyakorlatokat tartottak, tudjuk, hogy így edződött Kossuth is eperjesi diákként. Ezek *chria gyakorlatok* voltak, vagyis egy tételre – egy szállóigére (ez a *chria*) – kellett beszédet írniuk a diákoknak, és a beszédet előadniuk. (Egyébként ez a hagyomány él tovább a mai egyetemi és középiskolai szónokversenyeken.) [...]

(12) Azt tanítja a retorika, hogy a beszéd létrejöttéhez szükségeltetik a retorikai szituáció, vagyis 1. létezik egy szükség, egy tökéletlenség, amit meg kell szüntetni; 2. kell egy hallgatóság, amelyet döntésre vagy cselekvésre kell készíteni, s van lehetősége cselekedni, sőt érdekelt a cselekvésben; 3. s él egy belső kényszer, egy belső szükséglet, mely a szónokot arra készíti, hogy hasson a hallgatóságra. 1848-ban minden együtt volt. [...]

(13) Babits 1909-ben *Irodalmi nevelés* című esszéjében fogarasi diákjainak nemcsak a retorikáról írt, hanem 1848 szónokairól is: „a legnagyobb szónokok a legnagyobb emberek voltak, s olvasva beszédeiket, megismered hazád legnagyobb embereit. A szó az ember; senki sem titkolhatja el önmagát, nem adhat mást, mint ami benne van. Így domborodik ki szavaikból előtted hazád jellemének három nagy teremtője: Széchenyi, Kossuth, Deák.”

(14) Szeberényi Lajos *Politikai szónoklat-tanában* egy tanácsokat tartalmazó listát állított össze a szónok okulására, a vége ekképp hangzik:

„Szólj, hogy valami fontosat mondj, nem pedig csupán azért, hogy beszélj!

Végre gondold meg, hogy törvényeitektől a nép boldogsága és boldogtalansága, ótalma vagy elnyomatása, nemesbítése vagy erkölcstelenítése függ. Úgy beszélj tehát, mintha hallgatna! Úgy beszélj, mintha látna! Tartsd magasztos és tiszteletre méltó képét szemeid előtt!”

(15) Hát ilyenek voltak 1848 szónokai.

A feladathoz igazított, szerkesztett szöveg.

Forrás:

Adamikné Jászó Anna 2006. Miért voltak nagyok 1848 szónokai? In: Adamikné Jászó Anna 2020. *A gondolatokhoz odataláló nyelv. Nyelvművelő írások a harmadik évezred elejéről*. Tinta Könyvkiadó, Budapest. (Az ékesszólás kiskönyvtára 71.) 172–176.

1. A szerző szerint 1848 és 1956 „nagy pillanatok” voltak a magyarság életében. (1)

a) Miért nevezte a szerző ezeket „nagy pillanatok”-nak?

Lehetséges válaszok:

- megvalósult a nemzeti egység,
- az emberek egyet gondoltak,
- az emberek egyet éreztek;

A megadottól eltérő, helytálló megfogalmazások is elfogadhatók.

Adható 1, 0 pont

b) Mit kívánt a magyar nemzet a szöveg szerint?

Lehetséges válaszok:

- függetlenséget,
- a demokratikus államforma megvalósítását,
- „Haza és haladás”,
- „szabadság és tulajdon”;

Válaszelemenként adható **1-1** pont, de legfeljebb **2** pont.

Adható 2, 1, 0 pont

2. Mit jelent: „Mindenki testvér volt egy trikolor alatt”? Értelmezze saját szavaival a nemzeti egység megvalósulását alátámasztó, Jókai eposzregényéből származó példákat! (2)

Lehetséges válaszok:

- különböző társadalmi rétegek, csoportok képviselői mentek a „zászlók alá”,
- nem számított a kor, a származás, a hivatás stb.
- anyagilag is, aki tudta, támogatta a nemzeti hadsereget

Válaszelemenként adható **1-1** pont

A megadottól eltérő megfogalmazások is elfogadhatók, amennyiben helytállóan értelmezik a bekezdés vonatkozó sorait: *És ment a zászlók alá a gyermek és az aggastyán, az úri család gyermeke és a parasztfiú, az ügyvéd és a földesúr, a szerzetes és a költő. „A földműves elhagyta ekéjét, a tanuló elhagyta iskoláit, a családapa boldog tűzhelyét, és ment a zászlók alá.” „S a fő hadi intendáns mindennap más ismerőséhez ment ebédre [...]”* stb.

Összesen adható 2, 1, 0 pont

3. a) Vizsgálja meg a szöveg címét és utolsó mondatát! Milyen retorikai megoldást választott a szerző?

Lehetséges válaszok: keretes szerkezet/szerkesztés / ismétlés / a „kérdés-felelet” retorikai alakzata

Adható 1, 0 pont

b) Emeljen ki ellentétes jelentésű jelzős szerkezeteket a 3. bekezdésből!

Lehetséges válaszok: üres szónoklat ↔ buzdító/magvas beszéd.

A szövegből vett idézetek („üres szónoklattal” ↔ „magvas beszéddel”) is elfogadhatók.

Adható 1, 0 pont

4. Töltse ki az alábbi táblázatot! (A felsoroltak között két „kakuktkojás” is van, akiknek nem szerepel műve a táblázatban.)

**Jókai Mór, Mikszáth Kálmán, Babits Mihály,
Szeberényi Lajos, Kossuth Lajos, Szalay László**

Cím	Szerző
<i>Irodalmi nevelés</i>	Babits Mihály
<i>Emléksorok 1848–49-ből</i>	Jókai Mór
<i>Státusférfiak és szónokok könyve</i>	Szalay László
<i>Jókai Mór élete és kora</i>	Mikszáth Kálmán

Válaszelemenként adható **1-1** pont.

Akkor is elfogadható a válasz, ha a vizsgázó csak a szerző vezetéknevét adja meg.
Ha a vizsgázó a szerző nevét nem helyesen írja le, akkor nem adható meg a pont.

Összesen adható 4, 3, 2, 1, 0 pont

5. A szöveg szerzője a nagy, sorsfordító, történelemformáló beszédek élén Kossuth beszédét említi, melyet 1848. július 11-én mondott el az országgyűlésben. (8)

a) Miért tartalmazott sok tényt Kossuth beszéde?

Lehetséges válasz: Mert ebben az esetben szakembereket (képviselőket) kellett Kossuthnak meggyőzni.

A megadottól eltérő, helytálló megfogalmazás, ill. a szövegből vett idézet is elfogadható.

Adható 1, 0 pont

b) Mi bizonyítja Kossuth jó memóriáját?

Lehetséges válasz: A hosszú, adatokban gazdag beszédet Kossuth papír nélkül mondta el.

A megadottól eltérő, helytálló megfogalmazás, ill. a szövegből vett idézet is elfogadható.

Adható 1, 0 pont

c) Nevezzen meg négy, Kossuth által felsorolt érvet, melyekkel kérését indokolja!

Lehetséges válaszok:

- veszélyben van a haza,
- a horvát helyzet,
- a szerb lázadás,
- az al-dunai tartományok állapota,
- a bosnyákországi szélek,
- viszonyunk Ausztriához,
- a külföld segítségének hiánya;

Válaszelemenként adható **1-1** pont, de legfeljebb **4** pont.

A megadottól eltérő, helytálló megfogalmazás, ill. a szövegből vett idézetek is elfogadhatók.

Adható 4, 3, 2, 1, 0 pont

d) A szöveg alapján mivel bizonyítható, hogy a beszéd híressé vált befejezése retorikai szempontból sikeres volt?

Lehetséges válaszok:

- a hallgatóság / az országgyűlési képviselők reakciójával,
- a zárójeles résszel (ti. „Szünni nem akaró lelkesedés, helyeslés és éljenzés.”)
- „S az országgyűlés egy emberként határoz.”

A megadottól eltérő, helytálló megfogalmazás, ill. a szövegből vett idézet („Szünni nem akaró lelkesedés, helyeslés és éljenzés.”) is elfogadható.

Adható 1, 0 pont

6. Döntse el a szöveg alapján az alábbi állításokról, hogy igazak-e vagy hamisak! Írja a megfelelő betűjelet az állítás mellé a táblázat 2. oszlopába! (I = igaz, H = hamis)

a) A retorika tanításai szerint a cél a rögtönzés, mert a rögtönzésben lehet lemérni igazán a szónok felkészültségét és tehetségét.	I
b) Egressy zseniális szónok volt – az „orvosifjúság” előtt elmondott rövid beszéde retorikai remeklés.	H
c) Petőfi költeményei közül sok a retorikai szabályok szerint megírt szónoklat.	I
d) Úgy tartják, miképpen nagy költőnek, úgy nagy szónoknak is születni kell.	H
e) Kossuth Lajos választási beszédein tanítjuk ma is a szónoklat szerkezetét.	H

Az a), b), c), d), e) elemekre adható elemenként **1-1** pont.

Összesen adható 5, 4, 3, 2, 1, 0 pont.

7. Fogalmazza meg saját szavaival, milyen retorikai hagyomány él a mai egyetemi és középiskolai szónokversenyeken! (11)

Lehetséges válasz: A reformkori hagyomány (*chria gyakorlat*) tovább él napjainkban, amelynek során egy tételre, szállóigére kell beszédet írniuk és előadniuk a diákoknak.

Tartalmilag jó válaszra adható **1** pont, a nyelvi minőségre további **1** pont.

Adható 2, 1, 0 pont

8. Miért „termett ennyi jó szónok” a szöveg szerzője szerint? Legalább négy indokot említsen a szöveg alapján! (10, 11, 12)

Lehetséges válaszlelemek:

- a reformkor és a forradalom szónokai tanult, hatalmas műveltségű emberek voltak,
- tudtak latinul, ismerték és olvasták az antik retorikákat, elsősorban Cicero és Quintilianus műveit,
- az antikvitás kultúrája szerint fontosnak tartották a haza szeretetét és a nyelv művelését,
- ismerték és tanulmányozták a korabeli külföldi szónokokat és a retorikai szakirodalmat (pl. Hugh Blair világhírű retorikáját),
- a reformkori gimnáziumokban szónoki gyakorlatokat tartottak,
- 1848-ban a beszéd létrejöttéhez szükséges retorikai szituáció minden ismérve adott volt;

A megadottól eltérő, helytálló megfogalmazások, ill. a szövegből vett idézetek is elfogadhatók. Válaszelemenként adható **1-1**, de legfeljebb **4** pont

Összesen adható 4, 3, 2, 1, 0 pont

9. A szöveg szerzője 2020-ban *Retorikai kisszótárt* is készített. Ebből származik az alábbi szócikk.

„**Ékesszólás:** [...] a *retorika* szinonimája, gyakori megnevezése. Több retorika viseli ezt a címet, pl. Szvorényi József *Ékesszólástana* (1851). Szűkebb értelemben szokták az ékes stílus szinonimájaként alkalmazni (a három stílusereyre v. stíluskövetelményre kell gondolnunk, eszerint van egyszerű, közepes és ékes v. fennkölt stílus).”

Forrás: Adamikné Jászó Anna 2020. *Retorikai kisszótár*. Interkulturális Kutatások Kft., Budapest. (IKU-TÁR 13.) 32.

Ennek mintájára készítse el az alábbi két kifejezés szócikkét! Megoldása legalább két érdemi, egymástól eltérő közléselemet tartalmazzon! Ügyeljen a szócikk megfogalmazására és felépítésére!

a) Rögtönzés (4, 6)

Lehetséges tartalmi elemek:

- szinonimái: improvizáció, improvizálás,
- feszes érvelés, lendületes stílus jellemzi,
- minden előkészület nélkül elmondott, az adott helyzetben elkészített beszéd,
- a retorika egyes tanításai szerint a cél a rögtönzés maga,
- a rögtönzésben lehet lemérni a szónok felkészültségét és tehetségét (reakció és teljesítmény váratlan helyzetben);

A megadottól eltérő, helytálló megfogalmazások is elfogadhatók.

Válaszelemenként adható **1-1** pont, de legfeljebb **2** pont. További **1** pont adható a megvalósítás nyelvi minőségére.

Adható 3, 2, 1, 0 pont

b) Retorikai szituáció (12)

Lehetséges tartalmi elemek:

- a retorika tanítása szerint a beszéd létrejöttéhez szükségeltetik a retorikai szituáció,
- ahogy a válasz a kérdésre születik meg, úgy a retorikus szöveg (ti. a szónoklat) a retorikai szituációra válaszol,
- a retorikai szituáció olyan beszédhelyzet, amely valamilyen üggyel kapcsolatban megszólalásra készíti az egyszerű embereket vagy a képzett szónokokat,
- a retorikai szituáció összetevői: 1. szükség, egyfajta tökéletlenség, amit meg kell szüntetni; 2. hallgatóság, amelyet döntésre vagy cselekvésre kell készíteni (s amelynek van lehetősége cselekedni, sőt érdekelt is a cselekvésben); 3. belső kényszer, belső szükséglet, mely a szónokot arra készíti, hogy hasson a hallgatóságra,
- a retorikai szituációtól függ az ügy milyensége, a szónoki beszéd fajtája, s részei is;

A megadottól eltérő, helytálló megfogalmazások is elfogadhatók.

Válaszelemenként adható **1-1** pont, de legfeljebb **2** pont. További **1** pont adható a megvalósítás nyelvi minőségére.

Adható 3, 2, 1, 0 pont

Összesen adható 6, 5, 4, 3, 2, 1, 0 pont

10. Fogalmazzon meg két tanácsot a ma szónokai számára a szöveg 14. bekezdésének gondolatai alapján! Ügyeljen mondatai nyelvi minőségére is!

Lehetséges tartalmi elemek:

- értelmes, tartalmas beszéd;
- felelősségteljes megszólalás;
- tisztelettudó, tiszteletadó magatartás a hallgatóság irányában.

Tartalmi elemenként adható **1-1** pont, de legfeljebb **2** pont. További **1** pont adható a válaszként megfogalmazott mondatok nyelvi minőségére, de csakis abban az esetben, ha a válaszelemek mindegyike felszólító mondat.

Adható 3, 2, 1, 0 pont

11. Adamikné Jászó Anna *Miért voltak nagyok 1848 szónokai?* című írása ismeretterjesztő szöveg. Igazolja ezt az állítást legalább két, a szövegben is tetten érhető műfaji jellemző megnevezésével!

Lehetséges válaszelemek:

- a közösséget érintő tudományos, de népszerű téma;
- hivatkozásai a közösség által ismertek;
- információban gazdag;
- példákkal alátámasztott állítások;
- kevés szakszó használata, magyarázattal;
- a szöveg tagolt;
- nyelvhasználata a köznyelvi normának megfelel.

A megadottól eltérő, helytálló megfogalmazás is elfogadható.

Adható 2, 1, 0 pont

ÉRVELÉS VAGY GYAKORLATI SZÖVEGALKOTÁSI FELADAT

A javítási-értékelési útmutató tartalmi elemeitől eltérő minden jó választ el kell fogadni!

A vizsgázó teljesítményének értékelését nem befolyásolhatja sem az, ha az értékelő személyes értékítélete eltér a feladatban tárgyalt probléma, kérdés, jelenség általánosnak tekinthető megítélésétől, sem az, ha a vizsgázó véleménye eltér az általánosnak tekinthető megközelítéstől.

Az értékelés általános elvei

- a. Az érvelés vagy gyakorlati szövegalkotási feladat javítási-értékelési útmutatója két részből áll: a mindkét feladattípusra vonatkozó általános értékelési szempontokból, valamint az egyes feladatokhoz tartozó feladatspecifikus értékelési szempontokból. A megoldás értékelésekor az általános és a feladatspecifikus szempontokat egyaránt figyelembe kell venni.
- b. Az általános értékelési szempontok az elvárható teljesítményt írják le. Amilyen mértékben teljesülnek az egyes szempontokhoz tartozó kritériumok, a javító tanár ezzel arányosan ítéli meg a szempontokhoz rendelt pontszámot. A feladatspecifikus értékelési szempontok közlik az adott feladathoz kapcsolódó lehetséges tartalmi elemeket, valamint a konkrét feladatkiírás függvényében megíthető pontszámokat.
- c. Az értékelés során kizárólag a kitűzött két feladat valamelyikére adható pont. A vizsgázó összesen 0 pontot kap, amennyiben a feladatot egyáltalán nem oldotta meg, továbbá ha nem a feladat témájáról írt. Ebben az esetben a szerkezet és a nyelvi minőség pontszáma is csak 0 lehet.
- d. Ha a vizsgázó két feladatot is megoldott, és nem jelezte egyértelműen, melyiket szánja végleges megoldásnak, a sorrendben először szereplő feladatot kell értékelni.
- e. Az értékelő tanár a dolgozatban jelöli a tartalmi, a szövegalkotási, a nyelvhelyességi és a helyesírási hibákat, valamint a feladatkiírás szempontjából releváns helyes válaszelemeket. A jelöléshez, valamint a helyesírási hibák pontozásához a mellékletben közöltek az irányadóak.
- f. Az elvárt terjedelemtől való eltérés pontveszteséggel jár, ideértve az alacsonyabb vagy a jelentősen magasabb szószámú kidolgozást. A kirívóan rövid terjedelmű kidolgozás (max. 60 szó) összesen 0 pont. A rövid terjedelmű (60–120 szó) kidolgozás értelemszerűen mindhárom fő értékelési szempont szerint arányosan csökkenő pontszámokkal értékelendő. A jelentősen hosszabb terjedelem esetén (300 szó fölött) a szerkezeti pontszám csökkentendő.

Általános értékelési szempontok

Tartalmi minőség – érvek, állítások, gondolatok	4–0 pont
<ul style="list-style-type: none"> - A vizsgázó írásműve a feladatban kijelölt problémához, témához kapcsolódik. - Az írásmű a feladatban kijelölt valamennyi szempontra utal, kitér, válaszol. - Az írásmű megfelelő mennyiségű érvet, állítást tartalmaz. - Az írásmű bizonyítja, hogy a vizsgázó megértette a feladatot, a problémáról képes hiteles, tárgyyszerű, ugyanakkor személyes véleményt alkotni. - A vizsgázó által kifejtett tartalmi elemek és állítások életszerűek, problémaérzékenyek, érvekkel alátámasztottak és meggyőzőek. - A szöveg koherens, nem jellemzőek az egymásnak ellentmondó állítások, gondolatok, javaslatok. - A szövegben nincsenek tárgyi tévedések. 	
Szerkezet	3–0 pont
<ul style="list-style-type: none"> - A szöveg megfelel a kijelölt szövegtípus, szövegműfaj követelményeinek. - Szerkezeti egységei világosan azonosíthatóak. - A szöveg gondolatmenete logikus és arányos felépítésű, kerüli az önismétlést, és nem tartalmaz logikai hiányt. - A szöveg bekezdésekre oszlik. - A szöveg megfelelően alkalmazza a jelentésbeli és a grammatikai kohézió eszközeit. - A szöveg megfelelő terjedelmű (120-200 szó között). 	
Nyelvi igényesség (stílus, nyelvhelyesség)	3–0 pont
<ul style="list-style-type: none"> - A vizsgázó a szövegtípusnak, szövegműfajnak és a beszédhelyzetnek megfelelő nyelvi regisztert használ. - A beszédhelyzethez, témához illő találó, pontos szókincs és kifejezések jellemzik a szöveget. - A szöveg a beszédhelyzethez, műfajhoz illő szerkezeti felépítésű és modalitású mondatokat használ. - A szöveg nyelvhelyességi szempontból kifogástalan. 	

Feladatspecifikus értékelési szempontok**Érvelés**

(...) cseppet sem gondolom, hogy sokkal menőbb lenne videójátékozni, mint társasozni! Sőt! Több nagyon igényes társasjáték-klub is működik Magyarországon, ahova eljárni, tartozni kifejezetten trendi dolog.”

Forrás: <https://saferinternet.hu/Fooldal/Hirek/jatekfuggoseg-a-szamitogepes-jatekok-pszichologiaja> (interjú Fekete Zsombor játéktervezővel, szociológussal)

A fiatalok jelentős része szerint ma már sokkal „menőbb” videójátékozni, mint társasjátékokat játszani, bár az interjúrészlet arról tanúskodik, hogy sokan vallják ennek az ellenkezőjét is. Ön egyetért-e a fenti interjúrészlet megállapításaival? Fejtse ki véleményét 3-5, egymástól jól elkülöníthető érvel, hivatkozzon a fellevezető szövegben olvasottakra és személyes élményére is!

Tartalmi minőség – érvek, állítások, gondolatok:

A maximális 4 pont akkor adható meg, ha az általános értékelési szempontok mellett az alábbi feltételek is teljesülnek:

- a vizsgázó 3-5, egymástól jól elkülöníthető érvet fogalmaz meg
- a vizsgázó a téma kidolgozásakor utal a felvezető szövegre
- a vizsgázó a témakifejtésben személyes tapasztalataira is utal, álláspontja egyértelműen azonosítható.

Amennyiben a fenti szempontok valamelyike nem teljesül, kritériumonként 1-1 pont, vagyis összesen 2 pont levonható a Tartalmi minőségre az általános értékelési szempontok alapján megítélhető pontszámból.

Lehetséges érvek a társasjáték mellett

- a társasjáték kizökkent a hétköznapi rutinjából, remek szórakozási lehetőséget nyújt a fiatalabb és a felnőtt korosztálynak egyaránt,
- a társasjáték fejleszti a logikai készségeket, a gondolkodást, serkenti a kreativitást, javítja a játékban résztvevők figyelmét és összpontosítását,
- a társasjáték szociális készségeket fejleszt, megtanít együtt örülni és gondolkodni, csapatszellemre nevel,
- különösen a fiatalabb generáció esetén a közvetlen interakció által hozzájárul a személyes kapcsolatok kialakulásához,
- a szabályok betartására, türelemre tanít,
- a kooperatív társasjáték fejleszti az együttműködést, az összetartást és összefogást a közös cél elérése érdekében,
- elősegíti a közös gondolkodást, az egyéni és csoportstratégiák kialakulását.

Lehetséges érvek a videójáték mellett

- a társasjáték időigényes, ezért unalmassá, alkalmasint egyhangúvá válhat, ezzel szemben a videójáték leköti a figyelmet, fenntartja a játzó személy érdeklődését
- a videójátékban résztvevők olyan újdonságokkal ismerkedhetnek meg, amelyek tájékozottabbá, érdeklődőbbé, nyitottabbá tehetik őket,
- számos videójáték szórakoztató módon tanít, nemcsak mechanikus mozdulatsorokból áll, hanem ismereteket is közvetít,
- a közös hobbi, a közös érdeklődési kör biztóságot és elfogadó környezetet nyújt,
- a videójáték fejleszti a résztvevők problémamegoldását, kreativitását, javítja a logikus gondolkodást,
- javítja a játékosok alkalmazkodókészségét: a virtuális térben szerzett tapasztalatok gyakran a valóságos térben hasznosulnak,
- a videójáték az idegen nyelvi kompetenciák fejlődéséhez is hozzájárulhat: a játékok egy része idegen (legtöbbször angol) nyelvű, a stratégiai játékokban részt vevő „nemzetközi” csapatok közvetítő nyelve is gyakran az angol nyelv

További releváns érvek is elfogadhatók.

A **Szerkezet** és a **Nyelvi igényesség** (stílus, nyelvhelyesség) értékelése az általános értékelési szempontok alapján történik.

Gyakorlati szövegalkotás

„[...] ha rendszeresen túrázunk, úgy 65%-ban kézben tartjuk egészségi állapotunkat! A szabadon végzett mozgás az egész szervezetre jótékony hatású, minden szervrendszert (mozgás, keringés, anyagcsere, légzés, idegrendszer-érzékelés) pozitívan érint. Eközben fejlődik erőnlétünk, állóképességünk, ellenálló (immun) képességünk, ügyességünk, akaratunk.”

Forrás: <https://vmek.oszk.hu/00100/00149/html/zk19.htm>

Az iskolai diákönkormányzat képviselőjeként írjon kérvényt intézménye igazgatójának, amelyben iskolai természetjáró szakkör indítására tesz javaslatot, illetve annak fontossága mellett érvel! Érveinek alátámasztására használja fel a felvezető szöveg legalább két közlését, továbbá írásművét bővítse még legalább egy, a feladat tárgyához kapcsolódó tartalmi elemmel! Figyeljen a kérvény szövegműfajának nyelvi és formai sajátosságaira!

A levélben a következő címzési adatokat használja:

Igazgató: Kiss István

Az iskola címe: 1234 Tüskevár, Rozmaring utca 1.

Aláírásként használhatja a saját nevét, de fiktív nevet is megadhat.

Tartalmi minőség

A maximális 4 pont akkor adható meg, ha az általános értékelési szempontok mellett az alábbi feltételek is teljesülnek:

- a vizsgázó szövege a felvezető szöveg legalább két közlését tartalmazza (közlésnek tekinthető minden, a forrásszövegben megadott ténymegállapítás vagy statisztikai adat),
- a vizsgázó legalább egy, a feladat tárgyához kapcsolódó tartalmi elemmel bővíti a kérvény szövegét.

Amennyiben a fenti két kritérium valamelyike nem teljesül, kritériumonként 1-1 pont, vagyis összesen 2 pont vonható a Tartalmi minőségre az általános értékelési szempontok alapján megítélhető pontszámból.

A bázisszöveg egészének szó szerinti idézése vagy hosszabb szövegrészletek változatlan felhasználása nem értékelhető érveként.

Szerkezet

A maximális 3 pont eléréséhez az általános értékelési szempontok mellett az alábbi elemeknek kell jelen lenniük a kérvény műfaja, formai követelményei szerint:

- címzés
- hivatalos megszólítás
- elköszönő formula
- dátum, aláírás (teljes név és cím)

Amennyiben 2 elem hiányzik a főlisortak közül 1 pont vonandó a Szerkezet szempontja az általános kritériumok alapján megítélhető pontszámból.

Amennyiben 3 elem hiányzik a főlisortak közül, 2 pont vonandó a Szerkezet szempontja az általános kritériumok alapján megítélhető pontszámból.

Amennyiben valamennyi elem hiányzik a főlisortak közül, nem adható pont a Szerkezet szempontja, mivel ebben az esetben a szöveg nem tekinthető kérvénynek.

Nyelvi igényesség (stílus, nyelvhelyesség)

Az általános értékelési szempontok az irányadók.

A MŰÉRTÉLMEZŐ SZÖVEGALKOTÁSI FELADATOK ÉRTÉKELÉSÉNEK ELVEI

Értékelni csak az adott két téma egyikéről szóló dolgozatot lehet.

Ha a vizsgázó egynél több szövegalkotási feladatot old meg, és választását nem jelöli egyértelműen (nem húzza alá, melyiket választotta, vagy nem húzza át a szerinte érvénytelen megoldást), akkor a javító tanárnak a vizsgadolgozatban szereplő megoldások közül a sorrendben első megoldást kell értékelnie.

A lehetséges tartalmi elemek felsorolása nem jelenti azt, hogy a helyes feladatmegoldásban valamennyi elemnek szerepelnie kell. A lehetséges tartalmi elemekben adott választól eltérő minden jó megoldás értékelendő.

Általános értékelési elvek

1. A szövegalkotási feladatok értékelése a teljesítménytartományokban közölt kritériumok, valamint az adott feladathoz tartozó lehetséges tartalmi elemek figyelembevételével történik. A lehetséges tartalmi elemekben megfogalmazott fogalmi kifejtettség nem kritériuma a maximális pontszámnak.
2. A javítási-értékelési útmutató leírja a tartalmi minőségre (elérhető: 25 pont), a szövegszerkezetre (elérhető: 5 pont) és a nyelvi igényességre (stílus, nyelvhelyesség) (elérhető: 10 pont) adható pontok teljesítménytartományait. A teljesítménytartományokon belül az értékelő dönt az elért pontszámról.
3. Az értékelő a dolgozatot a három értékelési szemponton belül abba a teljesítménytartományba sorolja be, amely kritériumainak az a leginkább megfelel. A teljesítménytartományokon belül – a megfelelés mértékének, arányának megfelelően – az értékelő dönt az elért pontszámról. Az elvárt terjedelemtől való eltérés pontveszteséggel jár, ideértve az alacsonyabb vagy a jelentősen magasabb szószámú kidolgozást.
4. Az értékelő tanár a dolgozatban jelöli a tartalmi, a szövegalkotási, a nyelvhelyességi és a helyesírási hibákat, valamint a feladatkiírás szempontjából releváns válaszelemeket. A jelöléshez, valamint a helyesírási hibák pontozásához a mellékletben közöltek az irányadók.
5. Ha a vizsgázó nem a feladatban kitűzött témát dolgozza ki, vagy egyáltalán nem oldotta meg a szövegalkotási feladatot, a szövegalkotási feladatra adható pontszáma minden értékelési szempontnál 0.

Tartalmi minőség – adható összesen 25 pont. A bázisszöveg és a feladat értéke; tudáskeretének ismerete (vonatkozó tárgyi tudás, általános tájékozottság); a válaszelemek megfelelése a feladat szempontjainak, szövegbázisának; a problémaérzékenység, lényeglátás, témataartás, gondolatgazdagság, releváns példák, véleménynyilvánítás szerint.	
25–20 pont	a feladatban kijelölt valamennyi értelmezési szempontra utal, kitér, válaszol; kifejtett, indokolt, tárgyszerű állítások, következtetések; ítélőképesség, releváns értékítélet; az értelmezési szempontoknak megfelelő tájékozottság (fogalmak, indokolt példák, hivatkozások) meggyőző alkalmazása
19–15 pont	részleges megfelelés a feladat szempontjainak; helyenként kifejtetlen állítások, következtetések; az értelmezési szempontoknak megfelelő tájékozottság (fogalmak, indokolt példák, hivatkozások) részben elfogadható alkalmazása, esetleges tárgyi tévedések; több elemében helytálló kifejtés, releváns vélemény
14–10 pont	jellemzőn hiányos megfelelés a feladat szempontjainak; kevés releváns, kifejtett állítás, helyenként megalapozatlan következtetések; korlátozott fogalmi tájékozottság, előfordul tárgyi tévedés; törekvés releváns vélemény megfogalmazására
9–5 pont	alig reflektál a feladatban adott szempontokra; többségében felületes közlések, megalapozatlan állítások; hiányos tárgyi-fogalmi tudás, esetenként alapvető félreértések; törekvés azonosítható vélemény megfogalmazására
4–0 pont	nem reflektál a feladatban adott szempontokra, sok tartalmatlan közlés, hiányzó vagy jellemzően téves fogalomhasználat; félreértések, alig vagy nem azonosítható álláspont
Szövegszerkezet – adható összesen 5 pont. A felépítés (gondolati íve, logikája, a műfajnak való megfelelés); a szerkezet (koherencia, arányosság, tagolás, terjedelem: 400–800 szó) szerint.	
5–4 pont	tudatosan felépített gondolatmenet; arányos tagolású szerkezet: bekezdések, felvezetés, kifejtés, lezárás; elvárt terjedelem
3–2 pont	részben rendezett gondolatmenet; aránytalan, erőltetett és/vagy hiányzó szerkezeti egységek (bekezdések, felvezetés, kifejtés, lezárás) elvárt terjedelem
1–0 pont	bizonytalan, azonosíthatatlan gondolatmenet; kirívó szövegtagolási hibák, hiányok; elvárt alatti terjedelem (400 szónál kevesebb)

Nyelvi igényesség (stílus, nyelvhelyesség) – adható összesen 10 pont. A nyelvi regiszter, a szókincs, a köznyelvi normának való megfelelés szerint.	
10–8 pont	megfelelő nyelvi regiszter; választékos, világos megfogalmazás és mondatszerkesztés; pontosan alkalmazott, az értelmezési szempontokhoz illő gazdag szókincs; kifejező, árnyalt, következetes előadásmód; esetleg néhány kisebb nyelvi bizonytalanság
7–6 pont	gördülékeny megfogalmazás, átlátható mondatszerkesztés; az értelmezési szempontoknak megfelelő szókincs; többnyire szabatos előadásmód; esetleg néhány, az értelmezést nem befolyásoló nyelvi, nyelvhelyességi hiba
5–3 pont	jellemzően töredékes vagy dagályos előadásmód, értelemzavaró mondatszerkesztési, szókincsbeli pontatlanságok, nyelvhelyességi hibák; bizonytalanság a nyelvi regiszterben
2–0 pont	a szövegre nagyrészt jellemző igénytelen, pongyola nyelvhasználat; a megértést alapvetően gátló stilisztikai, nyelvhelyességi hibák, szegényes, széteső mondatszerkesztés; sivár szókincs, értelemzavaró szóhasználat

Műértelmező szövegalkotás: egy mű értelmezése

Értelmezze Mikszáth Kálmán novelláját! Elemezze a történetformálás sajátos elbeszélői megoldásait, valamint mutassa be, milyen eszközökkel ábrázolja a narrátor a főszereplő személyiségváltozását! Térjen ki a novella címének és szövegének kapcsolatára is!

Mikszáth Kálmán: *Szücs Pali szerencséje*

Ahogy az öreg Biziék nagy rétéhez ért Szücs Pali, leült egyet pihenni a határköre. Különös gondolatai támadtak. Nem jobb volna-e visszafordulni?

Ha akarná, sem teheti már. Az egész világ tudja, hogy Gózonba siet, Bede Erzsit megkérni. Látták végigmenni a falun ünneplő-ruhában, a gomblyukba fűzött piros selyemkendővel, melyet ki akar cserélni másikkal. Azóta már találgatják is odahaza, vajon lesz-e szerencséje?

Nyomasztó sejtelem nehezíti meg lábait, fejét. Hátha most is csúfság éri? Mert már három év előtt is Erzsik körül legyeskedett, de a jómódú Bedéné kereken kimondta: nem adja a lányát korhelynek.

Igaz, hogy azóta megjavult, józan, szorgalmas lett s ha kedve jött is néha kilépni a hámból, mintha erős gyepelő rántotta volna vissza mindig: szíve volt a gyepelő. Csakhogy mióta az ősszel meghalt a szegény Bede Anna, Erzsik megint gazdagabb lett. Rátartó lett az ő szegénységével szemben... Ha legalább szolgálatban nem állna, akkor talán hozzámenne, – hanem így, hanem így... Ejh, mégis jobb lesz visszafordulni!

Haragos-zöld füvek, amint a reggeli szélben remegve összesúgtak, a piros kökörtő, mely búsan hajtotta le fejét, a zúgó nádas, melyet a felhő sötétre festett meg árnyékával, mind arra biztatták, hogy forduljon vissza...

Csak egy picike lóhere-bokroska a lábainál, amint a felhő alul kibukkanó nap első sugara rá esett, nevette ezt a rossz tanácsot. A napsugarak pajkosan szaladgáltak rajta levélről levélre, a kis tömzsi levelek mosolyogva nyújtózkodtak ki a melegítő fénytől s ragyogásukban aranyos színt nyertek, de elvesztették a csillogló harmatesöppeket.

Szücs Pali egy négylevelű lóherét pillantott meg köztük: lehajolt utána... szerencse az... letépte.

Csakugyan egy a szára mind a négynek. Aztán milyen szépek, duzzadtak a levelek, mind kifejlett, húsos, egyik sem csonka, rozsdaverte, még csak sárguló sincs köztük, a fehér eres foltocskák csillagoknak csókja rajtuk...

Gondosan betette erszényébe az ezüst forintok közé a szerencsét s mire újra fölvetette szemeit, már akkor teljes pompájában tündöklött a nap s az egész Bágy völgye mosolygott. Távol a gózoni pléh-fedeles torony mintha arany szalagokat nyújtogatna eléje, mik végighullámszánk két falu határán...

De hiszen most már vissza nem fordul a szerencsével.

Fütyörészve folytatta útját Bodokig, hol a korcsma mellett a góizoni fuvarosok jöttek rá szembe.

– Hova, Pali öcsém? – szólította meg Mák Gergely.

– Gózonba.

– Látom rajtad. Csak siess, otthon vannak! – mondá és megállította szekerét. – Valami jut eszembe, te Pali! Talán hallottad is már, hogy hajdú leszek »Mindenszentektől« kezdve. S ha meg a te sorsod is így fordul, kivehetnéd a kis jószágomat haszonbérbe.

– Bizony mond valamit kegyelmed... csakhogy pénz kellene ahhoz – teszi hozzá hirtelen elkomolyodva.

– Fizeted majd a haszonból. Embernek ismerlek. Megkóstoltad a rosszat is s vissza nem estél. Inkább neked adom, mint másnak. Gyere át vasárnap, megcsináljuk a kontraktust.¹

Pali szíve megdagadt a reménységtől. Mégsem bolondság a szerencsefű!... Bízott már a jövőben s nem is ment, de futott Gózon felé. Éppen delet harangoztak, mikor Bedééknél benyitott a kapuajtón.

Bedéné kendert tilolt az udvaron, nyájasan fogadta a legény köszönését s lerázta kötényéről a pozdorját, amint illik érdemes vendég előtt.

– Kerüljünk beljebb, Pali öcsém! Éppen jókor jöttél: Erzsí főzi az ebédet.

Csakugyan ott szorgoskodék a konyhában, amint beléptek s nem ejtette ugyan le a főzőkanalat zavarában, hanem annyi bizonyos, hogy elpirult.

S az is bizonyos, hogy mikor anyja bement Palival a szobába, a macskát, melyet csak az imént ütött meg csínjeért, fölvette az ölébe, megcirógatta szelíden és egy tányér ételt adott neki.

– Ne haragudjál, kis cirmosom... neked adom a részemet. Jaj, ha te tudnád, kis cica, ki van itt?... Gyere, hadd veressem meg a pofácskádat.

A macska okos ábrázatot vágott, éppen szóba lehetett volna vele eredni, mikor Pali valahogy nesztelenül egyszer csak előtte termett.

– Tudod-e, Erzsí, miért jöttem? – kérde halkán és nyakkendője csokrát babrálta.

– Sicc, te cudar! – kiáltá Erzsike s minden igazi ok nélkül elugrasztotta onnan a macskát, aztán, mintha haragjával nem bírva üldözné, maga is utána iramodék.

Ugyancsak várhatták! Nehéz volt visszacsalogatni. Elbújt a virágos kertbe, az orgonabokrok mögé, s fehér baboskendőjét egészen letolta égő arcára, mikor szölongatták.

Pedig éppen azt a kendőt akarta elvinni Szücs Pali cserébe.

Nem is esett benne később nagy nehézség. Erzsí is akarta, az anyja sem bánta, mert megjavult a legény, de meg az a Mák Gergely dolog is kapóra jött. Pali úgy indult vissza a baboskendővel gomblyukában, mint a legboldogabb vőlegény a világon.

Örömtől volt piros az arca, meg tán a jó bortól, mert ebben sem volt híja az ebédnek, pajkos szikrák ugráltak a szemeiben és csintalan ördögök táncoltak előtte: azok az örömtől, ezek meg a bortól.

Mikor a bodoki korcsmához ért, az apró ördögök mind beszaladtak előre a korcsmaajtón.

– Eh, miért ne mennék be magam is? – gondolta Szücs Pali. – Úgyis csak egy ilyen nap van a napok között! Bement, ivott. Az első iccétől még boldogabb lett, a többitől szilajjá vált, az utoljától vesztette.

– Húzd el a nótámat, öreg Gilagó Marci!

Az ablaknál egy hamiskodó, festett arcot pillantott meg éppen kapóra.

– Gyere be, Réki Maris, régi szeretóm. Mulassunk még egyet! Neked adom ezt a baboskendőt.

A góizoni fuvarosok megint arra mentek, de most már hazafelé, köszénnel megrakodva.

– Ejnye, Pali, Pali! – kiáltott be Mák Gergely szemrehányón. – No, te ugyan szépen mentél el Gózonba.

– Mit nekem Gózon! Bort ide még! Hogy is van a nótám? Megfizetem, itt az ára...

Kivette erszényét s kiszórta, ami benne volt. Szétgurultak a forintok, mintha a sátán szekérének kerekei volnának. Gilagó fölszedte. A lóhere is kiesett. Réki Maris összetaposta...

Mák Gergely uram fejét csóválta s közibe vágott a lovainak:

– No ’iszen, Szücs Pali, jöhetsz már te hozzám kontraktust csinálni!

A hajnali hús szél kékre marta dúlt arcát, összezsapkodta gesztenyeszín haját, mire otthon az udvaron mámorából fölocsudott. Ki vezette haza, nem tudta. Zúgott a feje, forgott vele a világ még akkor is: alig tudott a szobába menni.

Bár ne tudott volna. Már akkor ott volt az ágyon kiterítve a piros jegykendő, amit Erzsíéknél hagyott tegnap délben.

¹ szerződés

Eszmélni kezdett. Hogy lehet az itt? Visszaküldték volna? Lehetetlen, lehetetlen... mert a baboskendő még akkor is itt lenne, amit tőle hozott! Hát a négylevelű lóhere? Jaj, csak azt ne vesztette volna el! Nincs, semmi sincs!...

Ködös fejét gondolkozva hajtotta le egy szuszékre²... Hátha nem is volt ő Gózonban, hanem csak úgy álmodta az egészet?

(1882)

<https://www.arcanum.hu/hu/online-kiadvanyok/Mikszath-mikszath-osszes-muve-2A85B/elbeszelesek-2741-kotet-37D19/a-jo-palocok-1882-32-kotet-3B518/szucs-pali-szerencseje-1882-3B6C4/>

A **Tartalmi minőség** szempont szerint akkor helyezhető a dolgozat a legmagasabb kategóriába, ha

- I. elemezi a történetformálás sajátos elbeszélői megoldásait,
- II. a dolgozatíró bemutatja, hogy a narrátor milyen eszközökkel ábrázolja a főszereplő személyiségváltozását,
- III. kitér a novella címe és szövege közötti kapcsolatra;

Lehetséges tartalmi elemek, a feladat kiírásának szempontjai szerint

I. A történetformálás sajátos elbeszélői megoldásai

1. Elbizonytalanítás

A novella falusi **életkép**, illetve annak felfüggesztése, **álomkép**. Ennek narratív eszközei a történetalakításban:

a) Epikus formák

A történet két epikus forma egyesítése. A mű történetvezetése metonimikus, azaz oksági rendszer érvényesül a történetépítésben: Szücs Pali, hogy elnyerje szerelmét, megváltozott. A korhely legény, akit Bede Erzszi édesanyja korábban kerekén kikoszarzott, jó útra tért. Félelmekkel telve (Anna halála óta Erzszi „rátartóbb” az ő szegénységével szemben) indult el újra megkérni Erzszi kezét.

A történet zárata azonban újabb értelmezést ad a novellának, a metaforikus novella sajátosságait mutatja. A bodoki kocsmában „elbukó”, újra korhellyé váló Palit valaki hazavezette, s az udvarára „betette”. Az itt magához térő, de teljesen ki nem jőzanodott Pali nem biztos benne, hogy járt Gózonban, álomnak vélte a történetet. Ezt erősíti meg Mák Gergely mondata is (*Ejnye, Pali, Pali! – kiáltott be Mák Gergely szemrehányón. – No, te ugyan szépen mentél el Gózonba.*). Továbbá ezt erősíti, hogy az ágyon ott van az Erzsinek szánt piros jegykendő, s sehol nincs a tőle kapott babos kendő. Ebből a nézőpontból olvasva a történet Szücs Pali vágyainak és félelmeinek, illetve részeg álmának kivetítése.

b) Több, egymást megkérdőjelező olvasási lehetőség fenntartása

A narrátori hang az olvasó számára mindkét értelmezési lehetőséget megtartja (életkép, álomkép):

- az elbeszélő „hamarabb” fejezi be a történetet, minthogy Szücs Pali kijőzanodna, s utánajárna, mi történt. Ezért az olvasó nem kap bizonyítékot arra, hogy csak álmodta Pali a lánykérést, vagy az valóban megtörtént. Igent mondott Erzszi, majd kikoszarozta, vagy el sem jutott Gózonba – csak részeg álmában.

² nagyobb méretű, fedeles láda

- A novellának két olyan szereplője van, akik mindkét olvasat alapján szereplőknek mondhatók: Szücs Pali a központi alak, s egy mellékszereplő: Mák Gergely. Bedéné és Erzsi vagy része a valóságanalóg történetnek, vagy csak az álomkép szereplői.

A novella elbeszélője egyetlen szereplőre fókuszál, Palira. A történetmesélés és a szereplő gondolatainak, érzéseinek „kivetítése” a narrátori beszédet a példázatos történettel egyenrangúvá teszi. Az elbeszélő csak Palit mutatja be egyenes beszédben, illetve gondolatait szabad függő beszédben. Az olvasó nem kap bizonyosságot a történet többi szereplőjéről, a történet igazságtartalma ezáltal nem egyértelmű. Külső nézőpontot Mák Gergely beszéde jelent egyedül, aki előbb a megjavult Szücs Palinak szerződést, ezáltal megélhetést ajánl fel, majd egy mondatával (*No, te ugyan szépen mentél el Gózonba*) az olvasóban megkérdőjelezi a gózoni utat, a korhelységbe visszaeső Palitól pedig megvonja a kontraktust.

2. Metaforaháló

A főszereplő sorsának alakulását metaforák sugallják:

- A novella első mondatában szerepel: *...Szücs Pali, leült egyet pihenni a határárköre.* Pali határhelyezethez ért, életének sorsfordulójához.
- A *szerecssefü* a köznépi hiedelem szerint a négylevelű lóhere, mely védelmet ad, szerencsét hoz. Pali ezt a sors adta biztatásnak gondolja. Látszólag „működik” a négylevelű lóhere mágikus ereje: Mák Gergely segítséget kínál. A lóherét a kocsmai mulatozásban elvesztette, Réki Maris összetaposta. A lóherével elvesztett a boldogság esélye is.
- Erzsi és a macska jelenete is metaforikus jelentésű: amikor Pali Erzsi elé áll, ez Erzsi első mondata: *Sicc, te cudar!*, bár a macskának mondja, mégis áthallásos mondat, utalhat a későbbi kikosarazásra vagy Pali álmának a rettegett mondatára, mellyel elzavarják.
- *Jegykendő*: a piros jegykendő először Pali gomblyukában volt, így indult lánykérőbe. A novella végén a részeg Palit az udvarra teszik be, ezért meglepő, hogy Szücs Pali a piros jegykendőt az ágyon találja: *Már akkor ott volt az ágyon kiterítve a piros jegykendő....* A babos kendőnek ott kellene lenni, amit Erzsitől kapott, ám az nincs ott. A kételyé az utolsó mondat: *Hátha nem is volt ő Gózonban, hanem csak úgy álmodta az egészet?* Ám a kételyt is lehet egy mondattal cáfolni: a mulatozásban Pali régi szeretőjének, Réki Marisnak adta a babos kendőt. A jegykendő Pali személyiségváltozásainak metaforikus jelölője: a piros kendő a megjavult szerelmes legénynek, az ágyon talált kendő a szerelem elmulatásának, a korhely Szücs Palinak a metaforája.

3. Az elbeszélői hang

- A novella *A jó palócok* című novelláskötet része. *A jó palócok* novellái a helyszínek és a szereplők ismétlődő megjelenése alapján összefüggnek egymással. Bede Erzsivel már találkoztunk a *Bede Anna tartozása* című novellában, Szücs Pali és Bede Erzsi kapcsolata *A gózoni Szűz Mária* című műben bukkan fel. A kötet az elbeszélői hang szempontjából annyiban egységes, hogy a novellák elbeszélés módja élőbeszédszerű. Az elbeszélő az elbeszélte történethez a kötetben többféleképpen viszonyul: kívülről szemlélve meséli el vagy a megjelenített közösség tagjaként, többször a szereplők nézőpontjából.

- A *Szücs Pali szerencséje* című novellában gyakran a főszereplő nézőpontjából szólal meg az elbeszélő, ennek jellegzetes közlésformája a szabad függő beszéd. (*Eszmélni kezdett. Hogy lehet az itt? Visszaküldték volna? Lehetetlen, lehetetlen... mert a baboskendő még akkor is itt lenne, amit tőle hozott! Hát a négylevelű lóhere? Jaj, csak azt ne veszette volna el! Nincs, semmi sincs!...*). Ez személyessé teszi az előadásmódot, s a főszereplő érzéseit, gondolatait láttatja.
- Az elbeszélő gyakran hagy ki vagy hallgat el részeket az előadásából, a kihagyás és elhallgatás alakzata teszi lehetővé, hogy a novella zárata kétértelmű, s a „vég felől olvasva” az egész művet újra kell értelmeznünk. Egyetlen kimondatlan tény áll bizonyoságként előttünk: Szücs Pali elbukott az önmagával vívott küzdelemben.

II. A főszereplő személyiségváltozásának elbeszélői eszközei

1. Az elbeszélő és az elbeszélte viszonya

A novellában három lelkiállapot-változást, illetve személyiségváltozást látunk.

A lánykérőbe induló Szücs Pali fél és szorong. Szorongásának okát a narrátor ki is mondja: egyszer már korhelysége miatt kikosarazták. Nagy erőfeszítések árán „megjavult”, lemondott az italról. Ahogy Mák Gergely fogalmazott: *Embernek ismerlek. Megkóstoltad a rosszat is s vissza nem estél.* A négylevelű lóhere megtalálása oldja ezt a belső szorongást, reményt ad és bátorságot. A narrátor többször szabad függő beszédben mutatja meg Pali szorongásait, reményeit, a múlt eseményeiből adódó félelmeit. Ez hiteles narrátori beszédként hat, az elbeszélő és főhőse – úgy érezzük – közel állnak egymáshoz. Ezt a szerkezeti részt a lánykérés zárja, a narrátor kívülállóként beszél, mintha a történeten kívül került volna.

A második rész a kocsmai mulatozás része, a narrátor egyenes beszédben mutatja be az újra korhely Palit. Ezáltal eltávolítja magától, nagyobb távolságot érzünk az elbeszélő és szereplője között.

A harmadik részben, a lassan kijózanodó Szücs Pali összeomlik: a lóherével veszítette el a szerencsét, s nincs már semmi. Saját felelősségét ekkor sem látja be. A baj a szerencsének, a lóherének az elvesztése. A szerelemre, segítségre méltatlanná váló főszereplő gondolatait újra szabad függő beszédben mutatja be a narrátor. De már nem érezzük közel az elbeszélőt a szereplőhöz.

- ### 2. A természeti képek párhuzamosak a szereplő lelkiállapotával. A visszaforduláson gondolkodó Pali ezt olvasta ki a füvekből: *Haragos-zöld füvek, amint a reggeli szélben remegve összesúgtak, a piros kökörösín, mely búsan hajtotta le fejét, a zúgó nádas, melyet a felhő sötétre festett meg árnyékával, mind arra biztatták, hogy forduljon vissza....* A lóhere, a hiedelmek szerencsét hozó füve teszi Palit bátorrá, az egész Bágy völgye mosolygott. A mindent elmulató legénynek *A hajnali hűs szél kékre marta dúlt arcát, összezsapkodta gesztenyeszín haját.*

III. A novella címének és szövegének viszonya

A cím olyan eseményre vagy fordulatra utal, mely a főszereplő előrehaladását, sorsának jobbra fordulását ígéri.

A novella szövege és a cím között különös értelmezői játék alakul ki. A mű első részében valóban szerencsés a főszereplő. Az a határkő, amihez elérkezett, egy új, szerencsés életszakasz eljövételét ígéri, melyet babonás erők is segítenek a „szerencsefűvel”. Ezt igazolja Mák Gergely ajánlata, a természet „mosolygóssá válása”.

A novella végére a „szerencse” szó ironikus jelentéssel bír: amit eltáncolt, elmulatott Pali. Eltékozolta jövődjét, a legnagyobb szerencsét, Bede Erzsébet babos kendőjét, azaz szerelmét.

Továbbra is kérdéses, hogy volt-e Gózonban lánykérőben, vagy azt már csak a borgőzös álmában remélte. A cím a novella végkifejlete felől nézve ironikus-példázatos: jelöli Szücs Pali erkölcsi bukását, a szerencse forgandóságát.

Minden, a feladatkiírásnak megfelelő, a javítási-értékelési útmutatótól eltérő, de a szövegre épülő értelmezés elfogadható.

Műértelmező szövegalkotás: összehasonlító értelmezés

Értelmezze Arany János *Epilogus* és Tóth Árpád *Gyopár* című költeményét! Hasonlítsa össze a két alkotást! Összehasonlító elemzésében vesse egybe a két létösszegző vers központi motívumait, valamint a létösszegzések értékszerkezetét! Értelmezze a lírai alanyok beszédmódjának különbségeit! Dolgozatában térjen ki a költői eszközök szerepére is! Megoldása 400–800 szó terjedelmű legyen!

Arany János: <i>Epilogus</i>	Tóth Árpád: <i>Gyopár</i>
Az életet már megjártam. Többnyire csak gyalog jártam, Gyalog bizony'... Legfőlebb ha omnibuszon.	Már jó utat bejártam, Térdig kopott a lábam, Hej, Élet, hallod-e? Vadont jártam sokáig, S nem rózsában bokáig, Még nem sokallod-e?
Láttam sok kevély fogatot, Fényes tengelyt, cifra bakot: S egy a lelkem! Soha meg se' irigyeltem.	Vad voltál, furcsa Élet, Birokra kelni véled Fog kellett és köröm, Kis részem a kenyérből Ritkán adtad kenyérből, Kevés volt az öröm.
Nem törődtem bennülővel, Hetyke úrral, cifra nővel: Hogy' áll orra Az út szélén baktatóra.	S ha volt is benne részem, Vidáman és merészen Nem kaptam semmi jón, Én mindig úgy keringtem, Mint bokszoló a ringben, Örök-gyanakodón.
Ha egy úri lócsiszárral Találkoztam s bevert sárral: Nem pöröltem, - Félreálltam, letöröltem.	

<p>Hiszen az útfélen itt-ott Egy kis virág nekem nyitott: Azt leszedve, Mevolt szívem minden kedve.</p> <p>Az életet, ím, megjártam; Nem azt adott, amit vártam: Néha többet, Kérve, kellve, kevesebbet.</p> <p>Ada címet, bár nem kértem, S több a hír-név, mint az érdem: Nagyravágyva, Bételt volna keblem vágya.</p> <p>Kik hiúnak és kevélynek - Tudom, boldognak is vélnek: S boldogságot Írigy nélkül még ki látott?</p> <p>Bárha engem titkos mótely Fölemészt: az örök kétely; S pályám bére Égető, mint Nessus vére.</p> <p>Mily temérdek munka várt még!... Mily kevés, amit beválték Félbe'-szerbe', S hány reményem hagyott cserbe'!...</p> <p>Az életet már megjártam; Mít szívembe vágyva zártam, Azt nem hozta, Attól makacsul megfoszta.</p> <p>Egy kis <i>független</i> nyugalmat, Melyben a dal megfoghat, Kértem kérve: S ő halasztá évrül-évre.</p> <p>Csöndes fészket zöld lomb árnyán, Hova múzsám el-elvárnám, Mely sajátom; Benne én és kis családom.</p> <p>Munkás, vidám öregséget, Hol, mit kezdtem, abban véget... Ennyi volt csak; S hogy megint ültessek, oltsak.</p>	<p>Bölcsebb lettem s erősebb, De a szívem merő seb, Csodákért vívni kár - Már hetyke öltre véled Nem szállok én ki, Élet, Jobb, hagyjuk abba már!</p> <p>Utadból félre vágtam, Vén csend ormára hágtam; Nap süt; pihenni jó; Ragyog a szirt kopárja, Enyém késő gyopárja, A rezignáció.</p> <p>(1923)</p> <p>Szöveghely: https://mek.oszk.hu/01100/01112/01112.htm#183</p>
--	---

<p>Most, ha adná is már, késő: Egy nyugalom vár, a végső: Mert hogy' szálljon, Bár kalitja már kinyitva, Rab madár is, szegett szárnyon?</p> <p>(1877. július 6.)</p> <p>Szövegközlés: https://mek.oszk.hu/0500/00597/html/vs187701.html</p>	
---	--

A **Tartalmi minőség** szempont szerint akkor helyezhető a dolgozat a legmagasabb kategóriába, ha

- I. a dolgozatíró összehasonlítja a két létösszegző vers központi motívumait és a létösszegzések értékszerkezetét,
- II. értelmezi a lírai alanyok beszédmódjának különbségét,
- III. továbbá kitér az alkotások poétikai sajátosságainak jelentésformáló szerepére.

Lehetséges tartalmi elemek a feladatkiírás szempontjai szerint

I. A két költemény létösszegző vonásai

- **Arany János költeményének** címe zárszót, végszót jelent. Ez a téma- és műfajmegjelölő cím a vers alapvető közlésszándékát előlegezi meg.
- Arany János *Epilogus* című verse az élet és a pálya mérlegét egyaránt megfogalmazza. A versnyitány utazástoposza (vándor-toposz) megjárta, lezárt életutat mutat, melyben a versbeszélő értékelése visszatekintő nézőpontú.
- Arany János költeménye a pálya és az életút egyenlege és a megidézett idősíkok szerint tagolódik: a vers kezdősorának variánsa („Az életet; ím, megjártam;”) és szó szerinti ismétlése („Az életet már megjártam;”) a birtokolt és a hiányolt értékek felsorolását vezeti be. Az idősíkok a versegységek sorrendjében a múlt-jelen-jövő időrendjét követik.
- A létösszegzés egyenlege pozitív és negatív értékeket egyaránt mutat.
- Az *Epilogus* versbeszélője az első versegységben (1–5. versszak) általánosságban értékeli az életét. Az utazástoposzból kibomló allegóriában sorsát egyszerűnek, szerénynek, sokakkal szemben alárendeltnek, nehézségekkel terheltnek, mégis szépnek ítéli meg. A szépségjelképként használt virág-metaphora a lét egyszerű, ám pozitív és örömszerző értékeinek birtoklására utal.
- A második versegység (6–10. versszak) a művészi pálya egyenlegét mutatja, mindazt, amit a lírai alany birtokol. A felsorolás a címet, a hírnevet, az irigyeket és a külvilág felszínes értékítéletét adja. A versbeszélő saját költői életútját érdemtelenül elismertnek, alkotói pályáját értékében megkérdőjelezhetőnek, sokszor reménytelennek és beváltatlannak tekinti. Saját alkotásművészete felé kétellyel fordul.
- A harmadik versegység (11–15. versszak) az élet és a versbeszélő be nem töltött vágyait, tehát hiányait sorolja fel. E felsorolásban a teremtő alkotói környezet, a családi élet nyugalmat adó színtere, a dolgozós évek, az alkotás lehetősége, valamint eredményei szerepelnek.
- Arany János létösszegző versének csak áttételesen van metafizikai távlata. A műben a létértelmezés többszörös (*út-útszél, kevély fogat-gyalog/omnibuszon, hetyke úr, cifra nő, lócsiszár-útszéli baktató*): ez a többszörös létértelmezés a létösszegzésben különböző

értékközpontokat jelöl ki. A különböző értékközpontok vallomásos jellegű belső vitában kerülnek kifejezésre.

- A létösszegzés végeredménye a lírai alany elvárt eszményei/életcéljai és elért eredményei között feszülő ellentétre utal. A versbeszélő a mandátumos költőszerep terhét hordozza. Ezt a terhet a „független” szó kurzív írásmódja is jelöli.
- A versbeszélő az alanyi költői lét beteljesületlen vágyában kimondatlanul a közösségi költőszereppel viaskodik.
- A létösszegzés zárlata az életvágyakat beteljesületlennek a halál közelségében beteljesíthetetlennek ábrázolja. Saját sorsát a szárnya szegett, rab madár metaforájával érzékelteti.
- **Tóth Árpád Gyopár című költeményének** létösszegzése szintén a versindító utazástoposzból (vándor-toposz) bomlik ki.
- A versbeszélő nem alkotói pályáját, hanem saját életútját értékeli.
- Az élet mérlegre tétele a versben összességében negatív egyenleget mutat.
- A versbeszélő saját költői szerepfelfogásával nem viaskodik. A drámai küzdelem a meg nem élt élet fájdmát tükrözi.
- A költemény lírai alanya saját életét a vadon-metaforában küzdelmesnek, harcosnak, a kenyér-szimbólumban pedig nélkülözőnek mutatja. A fájdmak árán megszerzett bölcsesség, a ritka és csekély életöröm az életút egyenlegében nem képes ellensúlyozni a reményvesztettséget és az étellel folytatott küzdelem kényszerű feladását.
- A költemény versbeszélője a létösszegzés perspektívájában a rezignáció, a reménytelen beletörődés léthelyzetébe helyezkedik.

II. Az alkotások megszólalóinak beszédmódja

- **Arany János Epilogus című versének** megszólalója az élet és a pálya egyenlegéhez elfogadóan viszonyul. Beszédmódjában önironikus („Nem pöröltem”), élőbeszédszerű („Gyalog bizony’...”, „S egy a lelkem!”) és önelemző/reflektív vonások egyaránt jelen vannak. A megszólaló kiérlelt életbölcsességét a „Félreálltam, letöröltem” szövegrészlet mutatja.
- A költemény megszólalójának beszédmódja egyes szám első személyű, monologikus és (ön)vallomásos jellegű, amit a létösszegzés gesztusa indokol és magyaráz.
- A versbeszélő az élet és a pálya értékhiányairól elégikus hangnemben beszél.
- A nyitó sor ismétlése és szövegvariánsa meditatív beszédmódot mutat.
- A költemény zárlatának költői kérdése a megszólaló csalódottságát, érzelmi-indulati felfokozottságát jelzi.
- **Tóth Árpád Gyopár című versének** lírai alanya a szövegben többszörösen megszólítja a nagybetűs helyesírással jelölt, allegorizált, mitizált Életet, akivel nehéz, „rózsákban” kevés küzdelmet vív. Megnyilatkozásai így egy képzelte párbeszéd egyik szólamát mutatják.
- A lírai alany beszédmódja az étellel való harcos perlekedést visszaigazolva: számonkérő.
- Érzelmi-indulati felfokozottságát a versnyitány indulatszava („Hej”), költői kérdései és a későbbi felszólítás („Jobb, hagyjuk abba már!”) jelölik.
- Megszólalásait elégikus hangnem és a visszatekintésben reflektív, önelemző magatartás jellemzi.

III. Az alkotások poétikai sajátosságainak jelentésformáló szerepe

- **Arany János *Epilogus* című verse** az utazástoposz (vándor-toposz) részletes, allegóriává növelt kibontásával kezdődik.
 - Az utazástoposz az irodalmi műalkotásokban az élet metaforikus megfelelője: a toposz használata így a költeményben kifejtett létösszegzést készíti elő.
 - A költemény első egysége (1–5. versszak) ismétléses alakzatokban gazdag: (halmozások, pl.: „Hetyke úrral, cifra nővel”, „Félreálltam, letöröltem”). Ezek a szövegbeli halmozások az élethelyzet igazolásának érvszerűen ismételt szövegpéldái.
 - Az első versegység ellentétei (*út-útszél, gyalog, omnibuszon – Fényes tengelyt, cifra bakot-útszéli baktató*) a versbeszélő és a külvilág léthelyzetének különbözőségét emelik ki.
 - A versegység metonímiái (*Fényes tengelyt, cifra bakot*) a versbeszélő könnyed, tréfalkozó hangulatát mutatják.
 - A virág-metaphora a szövegrészben az elért boldogságot és szépséget jelképezi.
 - A második egység (6–10. versszak) a versbeszélői jelen vágyai és elért eredményei közötti különbségek megfogalmazására fogalmi ellentétpárokat használ (*többet-kevesebbet, cím/hírnév – érdem, boldogság – irigyek*).
 - A be nem teljesült álmok kiemelésére a versbeszélő alliterációt használ: „Kérve, kellve, kevesebbet”.
 - Az érzelmi-indulati többletet a változatos mondatmodalitás (kérdő- és felkiáltó mondatok) jelzi.
 - A harmadik versegység tartalmi kiemeléseit ismétléses alakzatok biztosítják: a figura etymologica: „Kértem kérve”, „évrül-évre”, a gyakorisító igekötő-ismétlés: „el-elvárnám” és a halmozott mondatrészek: „munkás, vidám öregséget”, „ültessek, oltsak”.
 - A költemény verselése a magyar népdalforma kétütemű nyolcas sorait idézi. A négy soros versszakok harmadik sorában ugyanakkor csak egy ütem található: ez a tudatos költői eljárás a versszöveg lendületét rendre megtöri, megakasztja. Ez a szándékolt szerep a létösszegzés önelemző és kettős egyenleget mutató jellegével párhuzamos formajegy. A dalforma és az elégikus tartalom ellentétes viszonyban állnak egymással.
 - A mű záró versszaka ötsoros egység. Ez a feltűnő terjedelmi többlet szétfeszíti a költemény eddig feszes formai egységét: a szakasz ötödik sora az életút és a pálya mérlegre tételében a verbálisan is kifejezett véget, az elmúlást, a halálközelség gondolatát nyomatékosítja.
 - A mű a XIX. század végének lírai-realista közlésmódját használja.
-
- **Tóth Árpád költeményének címe (*Gyopár*)** a létösszegzés jelképileg kifejezett, versben megfogalmazott jutalmára és végeredményére utal.
 - A vers a létösszegzés közlésszándékát szintén az utazástoposzból (vándor-toposz) bontja ki.
 - A versbeszélő a költemény nyitányának toposzában az Életet a rózsákkal szemben, metaforikusan a vadonnal azonosítja, amivel és amiben nehéz küzdelmet folytat.
 - A küzdelem különleges úton történik: a vadonból a szirtre, az életből a „vén csend ormára”. A vén csend, a szirt az Istennel való találkozás vagy az elmúlással való találkozás csendjeként értelmezhető. („Már hetyke öltre véled / Nem szállok én ki, Élet, / Jobb, hagyjuk abba már!”). A műnek így metafizikai távlata is van: a szirt világa, a gyopár a halál távlatából ad menedéket, a veszteség rezignált tudomásul vételét.
 - A megszólított és nagy kezdőbetűvel mitizált Élethez a lírai alany indulatos kérdéseket intéz („Hej, Élet, hallod-e?/Még nem sokallod-e?”). A költői kérdésekre a megszólaló nem vár(hat) választ.

-
- A második versszakban az Élet megszólítása folytatódik. A létösszegzés negatív festését a lírai alany szimbólumokkal biztosítja: a fog és köröm metonimikus létharcjelképként, a kenyér pedig fizikai- és lelki életfeltételként jelenik meg a versben.
 - A harmadik versszak hasonlata az örömtelenséget megtapasztaló versbeszélőt a bokszoló-hasonlat köznapiságában az étellel szemben gyanakvónak, a nehézségeknek/értékhiányoknak erősen kitett embernek ábrázolja.
 - A negyedik versszak rímhelyzetbe hozottan is kiemelt fogalmi ellentétpárja (erősebb – merő seb) a létösszegzés negatív egyenlegét igazolja. A versszak lírai alanya ismét megszólítja az allegorizált Életet, és befejezi a vele folytatott harcot.
 - A záró versszak az utazástoposz ismételt használatával a versnyitánnyal együtt keretbe foglalja a verset. Benne a lírai alany a hegyoromra való feljutás térszimbolikáját jelképesen, a transzcendenssel való találkozás lehetőségeként is használhatja.
 - A virág-metaphora jelentése a versben az Arany-vers virágához képest ellentétes: az élet virágtalan, rózsátlan vadonjában a címadó gyopár a hiány virága.
 - A költemény kétütemű hetes és kétütemű hatosokból álló sorai a népköltészet tiszta, egyszerű formáit idézik. A dalforma és az elégikus tartalom ellentétes viszonyban állnak egymással.
 - A költemény poétikai eszközökben nem gazdag: a létösszegzés jellemzően direkt, elsődleges jelentésű közléselemek segítségével történik.
 - A mű jellemzően a századforduló szimbolista-szecessziós stílusirányzatainak eszközeit használja.

Minden, a feladatkiírásnak megfelelő, a javítási-értékelési útmutatótól eltérő, de a szövegre épülő, helytálló értelmezés elfogadható!

MELLÉKLET

A szövegalkotási, a nyelvhasználati, nyelvhelyességi hibák jelölése

A szaktanár az előforduló hibákat piros tollal javítja. Ceruzás bejegyzések, jelek a dolgozatokban nem hagyhatók.

- tartalmi hiba: _____
- szerkesztési hiba: - - - - -
- szórend, mondatrend: a helyes sorrendet függőleges vonalakkal és a szavak fölé írt számozással jelöljük. A bekezdések sorrendjét a margón számozással jelöljük.
- logikai hiba, ugrás a tagmondatok, mondatok vagy bekezdések (a szöveg nagyobb egységei) között: →, ←, ↑, ↓
- logikai vagy nyelvi ellentmondás: ↔
- nyelvhasználati, nyelvhelyességi és stílushibák jelölése hullámos vonallal történik:
~~~~~

Az egymást követő mondatokban folyamatosan jelentkező, ismétlődő hibák esetében a hullámos vonalat a margón, függőlegesen kell kitenni.

- hiányzó bekezdés jele: fordított Z betű
- fölösleges bekezdés (álbekezdés) jele: áthúzott fordított Z betű
- szövegbeli hiány jele: √
- a feladatkiírás szempontjából releváns tartalmi elem jelölése: ✓

A helyesírási hibák jelölési formái

- súlyos hiba: 2 vagy 3 vonalas aláhúzás (az aláhúzás fejezze ki a hiba pontértékét)
- enyhe (egyéb) hiba: 1 vonalas aláhúzás
- egybeírás jele: függőleges vonás alul-fölül domború félkörrel: ⊕
- különírás jele: függőleges vonás alul-fölül homorú félkörrel: ⊖
- A helyesírási hibák jelölése tájékoztasson a hibák minősítéséről is. A könnyebb összeszámolás végett a hibapont a hibával egy sorban a margón jelölhető.

A helyesírási hibák értelmezése és minősítése

- A helyesírás értékelése az érettségi írásbeli vizsgán 2017 májusától A magyar helyesírás szabályainak 12. kiadása alapján történik.
- Ismétlődő hibákra csak az első előfordulás alkalmával adható hibapont. Csak az ugyanabban a szóban előforduló megegyező hiba számít ismétlődő hibának. Ugyanazon toldalékok hibás írása különböző szavakban nem ismétlődő hiba. (A központoszási hibák minősítését l. alább.)
- A közkeletű szó fogalma bizonyos fokig környezet- és műveltségfüggő. Megítélésében meghatározóak a középiskolai tanulmányok, ugyanakkor a vizsgatárgy szakszókincse közkeletűnek tekintendő (pl. metafora, motívum, szimbólum, avantgárd, ars poetica).
- A nyelvhelyességi hiba nem helyesírási hiba (pl. *-ban/-ben* és *-ba/-be* határozóragok keverése).
- Az idézetekben elkövetett helyesírási hibákat a javító tanár ugyanúgy súlyos és egyéb hibák közé sorolja, ha a vizsgázónak volt lehetősége az idézet szövegének ellenőrzésére. Ha a vizsgázó emlékezetből idéz, és esetleg téved, hibáit az enyhe hibák közé kell sorolni. A költői-írói helyesírás átvétele a tanuló saját szövegében nem hiba, ha az idézet szó szerinti és idézőjellel jelölt. Amennyiben az idézet jelöletlen és/vagy tartalmi idézet, akkor az előforduló hibákra a hibának megfelelő hibapontszámot kell adni.
- A helyesírási hibákat a szövegértési és a szövegalkotási feladatokban együttesen kell figyelembe venni.

- A vizsgadolgozat a helyesírás és az íráskép szempontjából nem értékelhető, azaz 0 pont, ha:
  - az érvelés vagy gyakorlati szövegalkotási feladatot a vizsgázó nem oldotta meg, vagy a megoldása terjedelme kevesebb, mint 12 szó
ÉS
  - a műértelmező szövegalkotási feladatot nem oldotta meg, vagy a megoldása terjedelme kevesebb, mint 40 szó
ÉS
  - a javító tanár úgy ítéli meg, hogy a szövegértési feladatsorban a vizsgázói megoldások terjedelme összességében nem teszi lehetővé a helyesírás és az íráskép értékelését.
- Ha a vizsgázó a megírt szövegalkotási feladatban a kidolgozási idő alatt javítani akar, akkor a javítás szabályos módja: a dolgozatíró a javítani kívánt szót / szavakat áthúzza, a helyesnek vélt szót / szavakat pedig újra leírja.
- Az ékezethasználattal pongyolának minősül, ha az egyezményes ékezetek helyett a vizsgázó egyéni jeleket használ. Az egyéni írássajátosságok nem mentesítik a vizsgázót a hosszú és a rövid magánhangzók megkülönböztetésének kötelezettsége alól.

A helyesírás típushibák pontozása

Megjegyzés: Az alábbiakban a súlyos hibáknak két típusát különböztetjük meg: az egyik 3 hibapontot, a másik 2 hibapontot ér.

Súlyos hiba (3 hibapont)

- mássalhangzók időtartamának hibás jelölése közhasználatú szavakban, (pl. *hallás, kommunikáció, reggel*)
- mássalhangzók kapcsolódásának hibás jelölése (teljes és részleges hasonulás, összeolvadás, rövidülés, nyúlás, kiesés (pl. *Ivett-tel, százszor, színpad, mondja, hallgat, egyes, gondtalan*)
- kis- és nagy kezdőbetű tévesztése közhasználatú tulajdonnevek (pl. *Magyar Tudományos Akadémia, Természet Világa*), melléknevek és egyelemű tulajdonnévből képzett melléknevek (pl. *francia, balatoni, vendéglátóipari, adys*) esetében
- igekötős igék hibás egybe-, illetve különírása (pl. *lemegy, megy le, le fog menni, el tudja fogadni*)
- a *ly – j* tévesztése közhasználatú szavakban és toldalékokban, az *ly – j* hiánya vagy kiejtés szerinti jelölése
- felszólító módú igealakok hibái

Súlyos hiba (2 hibapont)

- tagadószó egybeírása az igével, tagadott szóval, tagadott kifejezéssel
- magánhangzók időtartamának tévesztése közhasználatú szavakban és toldalékokban (pl. *árbóc, búra, metafora, dicsér, kíváncsi, turista*); az *a-á* és *e-é* hangok felcserélése nem időtartamhiba, csak enyhe hiba)
- közhasználatú szavak elválasztása
- mondatkezdő nagybetű tévesztése

Enyhe (egyéb) hiba (1 hibapont)

- közhasználatú szavak/összetett szavak különírása, illetve szókapcsolatok egybeírása (pl. *csoda szép, nagy méretű, véghez visz; nyitvatartás (üzemidő), magyarszakkör, szabadvers, vendéglátóipari*)
- nem közhasználatú szavak súlyos hibái
- köznevek kezdőbetűjének tévesztése (pl. világháború)

- kezdőbetű tévesztése több elemből álló tulajdonnévből képzett melléknév esetében (pl. *New York-i, budapest – bécsi, Csokonai Vitéz Mihály-os*)
- betűtévesztés vagy felcserélés, betűkihagyás, szótagkihagyás
- a központoszási hibák kivételével minden más, a súlyos hibák között nem felsorolt hiba

Központoszási hiba (összesen maximum 4 hibapont)

A központoszási hibák típusai:

- mondatzáró írásjelek
- tagmondatok közötti írásjelek (ide soroljuk a közbeékelés jelölését is)
- mondatrészek közötti írásjelek hiánya vagy téves jelölése
- egyéb írásjelek hiánya vagy téves jelölése (pl. a címek, a megszólítás, az idézés írásjelei, sorszámnevek, dátumok írása, szavak és szórészek közötti írásjelek elmaradása, írásjel indokolatlan átvitele új sorba, valamint minden olyan írásjel-használati hiba, ami az 1-3. típusba nem tartozik)

5, bármely típusú központoszási hiba után 1 helyesírási hibapont jár. Központoszási hibákra 4 hibapontnál több nem adható.

A helyesírási vizsgapont kiszámítása

A helyesírási hibapontok átszámítása vizsgaponttá úgy történik, hogy a javító tanár összegzi a súlyos, az enyhe és a központoszási hibák hibapontjait, majd a következő táblázat szerint átváltja vizsgapontokra:

Hibaponthatár	Vizsgapont
0–2	8
3–4	7
5–6	6
7–8	5
9–10	4
11–12	3
13–14	2
15–16	1
17 –	0

Az íráskép értékelése

Adható összesen 2 pont a rendezettség, az olvashatóság és a kulturált forma (javítások, ékezethasználata kulturáltsága) alapján. A pongyola ékezethasználata hibái (az ékezetek egyéni vagy nehezen azonosítható módon jelölése) és a magánhangzók időtartamhibái nem moshatók egybe.

Teljesítményszintek:

- A dolgozat írásképe **0 pont**, ha az íráskép alig olvasható vagy a terjedelem nagy részében rendezetlen, vagy sok és kulturálatlan javítás van a szövegben, vagy a dolgozatíró az ékezetek szabályos jelölésére nem fordít figyelmet. A felsorolt hibatípusok közül egyetlen hibatípus megléte is 0 pontot eredményez, ha nagyszámú hiba fordul elő.
- **1 pont adható**, ha a dolgozat írásképe alapvetően rendezett, zömében jól olvasható, s a külső forma hibáinak száma (javítások, ékezethasználata rendezettsége) néhány hibánál nem több.
- **2 pont adható**, ha a dolgozat írásképe rendezett, végig jól olvasható, javításai szabályosak, és ékezethasználata követi a szabályos hangjelölést.